

Tóth Lajos

AZ INTÉZMÉNYESÍTETT OKTATÁSON KÍVÜLI NEVELÉS ÉS OKTATÁS

1. CSALÁDI NEVELÉS

Társadalmunkban és általában a felgyorsult élet keretében a családban is az utóbbi évtizedekben komoly változások mentek végbe. Egyesek a család válságáról beszélnek. A régi patriarchális viszonyok maradványainak fokozatos felszámolásával a családban az apa „egyeduralma” helyett rendszerint két- (helyenként: több-) központú családi „tűzhe-lyek” jöttek létre. Az ilyen irányú változások intenzitása jelentős mértékben függ a család műveltségi szintjétől és a családi élet demokratizálódásának fokától. Sok családban ez a demokratizálódás, a szabad, egyenjogúságon alapuló légkör egy másik végletbe ment át. Oda vezetett, hogy a gyermekek senkitől sem függenek, illetve „tartanak”, nem tisztelik eléggé a szülői tekintélyt, aminek nevelési szempontból igen káros következményei lehetnek. A családok nagy számában bekövetkező felbomlási fokozatok (válások) által szaporodott a nevelés tekintetében elhanyagolt gyermekek száma. A jobb létért, a magasabb életszínvonalért folyó küzdelemben sok családban a nevelés többé-kevésbé háttérbe szorult. Nem kicsiny az olyan szülők száma, akik úgy vélik, hogy a jobb életfeltételek, az anyagi javak bősége mindent pótol. Közben nem veszik észre, vagy nem akarják észrevenni, hogy az érzelmi kapcsolatok lazulása a családtagok közötti kölcsönös bizalmatlansághoz és elhidegüléshez vezethet.

A családi nevelés fontosságát senki sem vonja kétségbe; a szakemberek különösen a személyiségalkítás kezdeti fázisaiban tulajdonítanak elsődleges szerepet a családnak. Erről gazdag szakirodalom tanúskodik, amely azonban ritkán jut el a szülőkhöz. Legfontosabb mozzanatként — a családi nevelés alappilléreként, legfőbb erejeként — a családtagok között kialakult érzelmi kapcsolatokat, a gyermek szeretetigényét emelik ki. Ezt semmiféle más szervezet, tényező, vagy közösség nem pótolhatja teljesen. Itt bontakoznak ki személyiségjegyei, itt tanulja meg a társadalmi élet viselkedési és társalgási szabályait, s alakul át társadalmi lénné; itt sa-

játítja el a beszédet, a szokásokat, itt ébred rá, hogy az emberi együttélésnek szabályai vannak, és abból bizonyos követelmények erednek. A családban fektetik le a gyermek erkölcsi magatartásának alapjait, itt ébresztgetik érdeklődését, és igyekeznek ezt a maguk módján kielégíteni: kérdéseire választ adni, problémáira megoldást találni.

Tudatában vannak-e a szülők nevelői szerepkörük fontosságának? Erre az igen fontos kérdésre a válasz csak globálisan, általánosítva lehet egyértelműen igen. Minden szülő érzi, tudja, hogy reá ilyen feladatok is hárulnak, azonban ők ezt — műveltségi szintjüktől, tájékozottságuktól és családi hagyományaiktól függően — különbözőképpen értelmezik és valósítják meg.

A legtöbb szülőben kialakul egy olyan törekvés, és megfogalmazódik egy olyan cél, miszerint gyermekéből különb embert fog nevelni, mint amilyen ő. Ez azonban a legtöbb esetben a magasabb képzettségi szint és az ezzel járó (feltételezett) nagyobb anyagi jólét elérését, mintsem a személyiség magasabb fejlettségi szintjét jelenti sokak felfogásában. Ősi problémát képez, hogy a szülőket (legalábbis nagy többségüket) nem képesítik, nem készítik fel nevelői szerepkörük betöltésére. Ezért a családi nevelés, amelyben a szülők egyéni felfogása, „nevelési elvei” érvényesülnek, nem lehet mentes az ingadozásoktól, ösztönzésektől és egyéb hibáktól. A legtöbb családban a hagyományokon, az elődöktől átvett módszereken, eszközökön alapszik, illetve arra támaszkodik, így sok elavult vonást hordoz magában. A nevelés, a személyiségformálás olyan bonyolult folyamatok sora, amelyekben állandóan több tényező és körülmény játszik közre, így szinte lehetetlen hibátlanul végezni. Különösen ha olyan, nem képesített személyek végzik, akik a nevelés alanyát, a gyermeket sem, és a neveléssel kapcsolatos elveket, elméleti tételeket sem ismerik eléggé. Ez persze nem mentesít egyetlen szülőt sem a neveléssel járó felelősség alól.

Ilyen helyzetben vannak tehát a szülők, akik rendszerint a legjobb tulajdonságokat kívánják gyermekeiknél kialakítani, de ahhoz nem rendelkeznek a szükséges elméleti támponttal, és sokszor kellő tapasztalattal sem.

Ebben a fejezetben a családi nevelésnek csak néhány, lényeges és időszerű kérdését érintem. Mindenekelőtt óvni kívánom a családokat, hogy a nevelés terén ne támasszanak önmaguk iránt túlzott, nem reális követelményeket, ne vállalkozzanak a lehetetlenre: eddigi mulasztásaik és hibáik gyors pótlására és kiküszöbölésére. Természetesen, a másik végletet — a passzivitást, a nevelési kudarcaikba való beletörődést — is helytelennek, elfogadhatatlannak tartom. A kitűzött célok, az önmagunkkal szemben támasztott elvárások legyenek minél realisabbak.

Elsősorban az adott *nevelési feltételek, körülmények mérlegelésére és megváltoztatására* vállalkozhatnának a szükségleteknek megfelelően, ami egyben nevelőmunkájuk elemzését, értékelését is magában foglalná. Az életfeltételekből, a gyermek érésének és fejlődésének biztosításából, a család szocioökonómiai státusának a nevelésben kifejezésre jutó elemeiből

indulhatnak ki, hogy aztán bonckés alá vehessék a családban kialakult generációs és személyi kapcsolatokat és az uralkodó légkört is. Sok szülő egyéni tapasztalatai alapján is rájön, legalábbis sejtí, hogy gyermeke (a kisgyermekkorban, de részben később is) őt (illetve őket) utánozza, az ő viselkedésmódját követi — vele akar azonosulni. A pszichológia ezzel részletesen foglalkozik, és (rendszerint) felhívja a szülők figyelmét *a példaadás, a jó példa fontosságára a családi nevelésben*. Sokszor a szülők nincsenek is tudatában, mi mindent figyel meg a gyermek viselkedésükben, eljárásaikban — az étkezéstől, beszédmódjuktól, a testápolásuktól kezdve egészen viselkedésmódjukig, munkavégzésükig.

A családi nevelés szempontjából különös jelentőségű a családtagok egymáshoz való viszonya: az egymás iránti bizalom, megbecsülés, tapintat, segítőkészség. A gyermek fejlődésének következő fázisaiban úgyszintén igen jelentős a családban kialakult értékorientáció, hiszen a gyermek elsősorban a családban sajátítja el a társadalom értékrendjét. Ezen a téren manapság, a bekövetkezett változások, „törések”, bizonyos fokú tájékozatlanság folytán, a felnőtteknek is elég nehéz eligazodniuk, ezért a szülőknek nagyon óvatosaknak, körültekintőeknek kell lenniük, amikor gyermekükkel erről beszélgetnek, ezt mérlegelik és ilyen (pozitív) értékeket kívánnak beléjük átültetni.

Legfőképpen a családi nevelésben előforduló hibákat és mulasztásokat kell (időnként) nyíltan feltárni, hogy az egész család összefogásával sor kerülhessen azok kiküszöbölésére.

A családi nevelésben előforduló, többé-kevésbé tipikus hibák

Mivel a családban, a családi nevelésben végbemenő változások a társadalom életében bekövetkezett változások függvénye — sok esetben tükröképe —, így az anyagi jólét, az életszínvonal emelkedése (a hatvanas és a hetvenes években is) sok családban maga után vont a *kényeztetés* „elburjánzását”. Nagyon sok szülő, tévesen, abból a megfontolásból indult (és indul) ki, hogy „ha már nekem gyermekkoromban a sors nem adott meg bizonyos javakat (csokoládét, játékszereket, motorkerékpárt, esetleg gépkocsit), akkor ezt most legalább a gyermekeimnek megadom”. Ilyenkor a szülő nem is gondol arra, hogy a kényeztetés milyen káros következményekkel járhat — a kisebbségi érzés, agresszivitás stb. kialakulását vonja maga után —, és hogy annak, amikor a gyermek a család „kis és nagy zsarnokává” válik, jórészt ő maga is érezni fogja a visszahatását: a kellő tisztelet és segítőkészség hiányát, a zsarolásban tornyosuló igényességet gyermeke részéről.

A kényeztetés lényegében egy másik gyakori nevelési hiba, a *következtelenség* eredménye, amely leginkább *a helytelen jutalmazásban*, a gyermek és ifjú ésszerűtlen elhalmozásában, a vele szemben tanúsított túlzott *engedékenységben* — hibáinak elnézésében, sőt elkendőzésében —

jut kifejezésre. Megnyilvánul ebben a szülők gyermekük iránti kötelezettségének téves felfogása és megvalósítása is. A szülők gyakran tévesztik szem elől, hogy a jutalmazás (és a büntetés) egyben értékelés, megerősítés is, és ezáltal fontos motiváló hatása lehet.

A túlzott engedékenységeknek a másik véglete a *túlzott szigor*, amely túlméretezett követelményekben, elvárásokban, állandó idomításba átmenő figyelmeztetésekből, az állandó dorgálásban, fenyegetésben és túlszigorú *büntetésekben* nyilvánul meg. A gyermekek állandó „sakkban tartása”, kényszerítése, korlátozása, megrövidítése több rossz tulajdonságot és attitűdöt, viszonyulást (állásfoglalást) alakít ki. Az ilyen módszerek alkalmazásával összefüggésben szokták emlegetni a különböző *szülőtipusokat*:

— az önkényes, „abszolút tekintélyt” képező, túl szigorú, sőt kérlelhetetlen szülőt,

— ellenpólusát: a „vajszívű” engedékeny, illetve nemtörődöm — gyermekét elhanyagoló szülőt, és

— a kettő között helyet foglaló: következetes demokratikus, gyermekével törődő, együttérző, sorsáért, fejlődéséért felelősséget vállaló, saját hibáit is bevallani kész szülőtypust.

Kellő önbírálat és tájékozottság (értékelő kritérium) birtokában minden szülő képes saját magatartását, álláspontjait, nevelési módszereit felmérni és azokon változtatni. Ez voltaképpen az egész család ügye és gondja, hiszen a családon belül, a nagyszülők és testvérek nevelői tevékenységét, szerepvállalását is beleértve, többször különböző típusok „keresztetik” egymást és ellensúlyozza egyik a másikat, ami jó és rossz irányban egyaránt megnyilvánul.

E típusok felsorolásával egyben a családi nevelésnek még egy jellegzetes hibáját említem: a *gyermek elhanyagolását*, drasztikusabb esetekben — *mellőzését*. Felelőtlen magatartásról van itt szó, amit egyes szülők nagy elfoglaltságukkal igyekeznek önmaguk előtt (és gyermekeik előtt is) megokolni azzal, hogy a felelősséget gyermekük fejlődéséért, az életükben bekövetkezett törésekért rendszerint az iskolára és a társadalomra hárítják.

A családi nevelés területei, főbb irányai

A családi nevelés felöleli a nevelés összterületét, a személyiségformálás összes komponensét. Vannak azonban bizonyos súlypontjai, fő irányai, amelyek részben a gyermek fejlettségi foka, részben a szülők lehetőségei, a család társadalmi és anyagi helyzete, valamint a gyermeknél előforduló fogyatékoságok, nevelési problémák határozzák meg.

Említettem már a család szerepét a gyermek magatartásának és kultúrszokásainak kialakításában, amelyekhez szorosan tapadnak a higién-

nikus, a test ápolásával és az egészségvédelemmel kapcsolatos szokások. A szokások hosszan tartó, következetes ellenőrzéssel, többszörös értékeléssel (megerősítéssel) és példaadással alakíthatók ki.

A családi nevelés egyik fontos feladata a gyermek *szocializálódásának* elősegítése, amivel előkészítik a társadalmi életre, a különböző közösségekbe való beilleszkedésre, szociális kapcsolatok kialakítására. Ehhez nem elegendők a család felnőtt tagjai, akikről a viselkedés szabályait elsajátítja. Kortársakra is szükség van, hogy játék közben érezze, mit jelent másokhoz idomulni, másokkal együttműködni. Az „egykek” ebből a szempontból rendszerint hátrányban vannak, de ezt a hátrányt is pótolni lehet ilyen kapcsolatok (szituációk) létrehozásával (szomszédgyerekek erre igen alkalmasak). Ilyen „előjáték” után aztán a gyermek már könnyebben illeszkedik bele az óvodai (napközis) csoportokba, és a szocializáció folyamata nála zökkenésmentesebben, eredményesebben megy végbe.

A családi nevelés egyik legjelentősebb területe a *munkára nevelés*. Ezt a kérdést Komlói Sándor tudományos formában vizsgálta, és sok érdekes, alkalmazható megállapításra jutott.

Már a 3 éves korig tartó kisgyermekkorban, de különösen az óvodáskorban, amikor a gyermek mozgásos fejlődése és a különböző használati eszközök (szerszámok) használata ezt lehetővé teszi, a játék mellett és ahhoz szorosan kötődve, kezdetét veheti a munkára nevelés. Meghatározott feladatokat lehet a gyermekre bízni, amelyek saját ruházatának, lábbelijének, játékszereinek, fekvőhelyének a rendbentartására vonatkoznak.

Később a gyermek fokozatosan beleilleszkedhet a családi munkamegosztásba, és fejlődésével, erősödésével összhangban mind összetettebb, nehezebb feladatokat vállalhat. Az alapvető kérdés itt az, hogy létezik-e egyáltalán munkamegosztás a családban; milyen a szülők példaadása ezen a téren?

A legtöbb családban a gyermek bizonyos információkhoz jut a szülőknek a munkahelyükön, munkaszervezetükben való helytállásáról, szakmai, dolgozói értékeiről, illetve fogyatékoságairól. Hall az ottani viszasságokról, ellentmondásokról, a munka szerinti díjazás terén felmerülő problémákról. Tudomást szerez szüleinek nehéz, becsületes munkával vagy esetleg könnyű („kerülő”) úton történő pénzkeresetéről. Mindez a serdülőkortól kezdve nagy hatással lehet rá.

A munkával kapcsolatos hobbyk, általában a hasznos hobbik, amelyek a gyermeknél kialakulnak, rendszerint a családban is keresik a maguk támpontjait, „kiélési” formáit. Sokszor a család anyagi lehetőségein is múlik, mennyiben tud a gyermek kedvében járni és fejlődését elősegíteni pl. a modellezéshez, rádióamatőrséghez munkaterem (műhely) vagy munkasarak biztosításával, a szükséges szerszámok, gépek és anyag előteremtésével.

Fontos, hogy a gyermek fizikai munkát is végezzen: a kertben, a nyaralónál, a falun élő rokonoknál, hogy semmiféle munkát ne szégyelljen,

hogy minden munkát örömmel, készségesen vállaljon. Ez már a munkára nevelés eredményességét bizonyítja.

A munkával szoros kapcsolatban van a *helyes, ésszerű időbeosztás*, amire ugyancsak kiskorától szoktatjuk a gyermeket, hogy később mindenre — tanulásra, játékra, szórakozásra, a család munkájában való részvételre, olvasásra, tv-nézésre stb. — jusson ideje.

Hogy miben segíthetnek a szülők gyermeküknek a tanulásban, arra vonatkozóan az iskolában rendszerint sok jó tanáccsal látják el őket. Előszörban a munkaszokások kialakításában, a helyes időbeosztásban, az ésszerű, hatékony tanulási módszerek alkalmazásában, az ellenőrzés gyakorlásában — ami később a gyermekek többségénél önellenőrzésbe megy át —, egyszóval az aktív, eredményes tanulás feltételeinek biztosításában. Erre vonatkozólag és általában a szülők szerepének megvilágításában, Ljubica Prodanović könyvében sok jó tanácsot és elfogadható nézetet találunk.

Ezzel kapcsolatban több fontos feladat hárul még a szülőkre és a felnőtt családtagokra:

— a gyermek fejlődésének, tanulmányi előmenetelének állandó követése, ami a szülőket az iskolával való együttműködésre utalja, és

— a gyermek motiválása, bátorítása, serkentése — megerősítése —, amivel a szülők segítik felmerülő nehézségei áthidalásában, az esetleges kudarcok enyhítésében — növelik munkakedvét, önbizalmát.

A gyermeknél erőt adó motiválás összefügg bizonyos (lehetőségekből, adottságaikból eredő, pozitív) ambíciók és aspirációk (becsvágy, buzgóság, törekvés) kialakításával. Nem a szülők esetleges nagyravágyásának a gyermekbe való átültetésére gondolok, hanem a reális érvényesülési vágy és a gyermek sorsának alakulására ható nemes törekvések táplálására, kialakítására, ami a pályaválasztással is szorosan összefügg. A vágyak, törekvések és a gyermek adottságainak, hajlamainak összhangjára kellene minden családban törekedni, és az egyes szakmákkal kapcsolatos, a jövő lehetőségeit, kilátásait feltáró tájékozottság birtokában — amelyet a szülők előszörban az iskolában és a korszerű tájékoztatási eszközök révén szerezhetnek meg — kerülhet sor a végleges döntésre: a pályaválasztásra. Ez a gyermek és a szülők, valamint az iskola és a társadalom közös ügye és gondja. Ma már az „irány az egyetem” jelszó mind kevésbé tűnik sokaknál reálisnak és célszerűnek.

A 13—14 éves korban kezdődő *kamaszkorban* — amikor a gyermek önállóvá, bírálóvá, ingerlékenyvé és a maga módján lázadóvá válik — a családi nevelésben is rengeteg új keletű (és már előzőleg is felvetődött) probléma merül fel az ifjúvá váló gyermek erkölcsi felfogásában, magatartásában és a nemi érésével kapcsolatosan. Sok családban ilyenkor bizalmatlanná, ingadozóvá válnak a gyermek iránt, nem tudnak mit kezdeni egyes fellépéseivel, követeléseiével, és némi elhidegülés következhet be szülő és gyermek között. A szülőkből többször olyan téves benyomás alakul ki, hogy gyermekük többé nem igényli szeretetüket, támogatásukat — a maga külön világát éli. Ugyanakkor hányszor megtörté-

nik, hogy a családját ideiglenesen elhagyó gyermek bizonyos idő elteltével visszatér a családi tűzhely melegébe.

A gyermek gyakran új baráti kapcsolatokat alakít ki, igaz barátokra vágyik, és a másik nem iránti érdeklődése, vonzódása is mindinkább kifejezésre jut. Ebből különböző konfliktushelyzetek adódhatnak. A szülők helytelenül járnak el, ha gyermekük „különködésére” a tilalmak, fenyegetések özönével reagálnak. Elfogadhatatlan az is, ha egyéni problémáikról, a társadalmi valósággal, ellentmondásokkal kapcsolatos kétségeikről, többször éles bírázataikról nem hajlandók vele egyenrangú félként, komolyan tárgyalni.

A kiút, a helyes megoldás csupán az őszinte *párbeszédre*, a meghitt, nyílt problémafeltárássra és annak alapos megvilágítására épülhet. Ezek a beszélgetések a családi környezetben gyakran válhatnak ideológiai, politikai jellegűvé, így a világnézeti és politikai nevelés szolgálatába lehet őket állítani (amennyiben a szülők erre képesnek érzik magukat). Az ifjúkorban, a felnőtté válás korában az ilyen beszélgetésekre még nagyobb szükség van. Akkor már felmerülhet a pályaválasztás, sőt később a családalapítás kérdése is (a pályaválasztásról mindig idejekorán, annak korhatárától függően kell beszélgetni). A fiatalok ekkor már többé-kevésbé önállósulnak — ilyennek kell őket elfogadni.

Sok családban kellő (vagy bizonyos) gondot fordítanak a gyermek *esztétikai nevelésére*: jó ízlésének alakítására, érzelmi világának gazdagítására. A lakás berendezését, díszítését, rendben tartását, a családtagok ruházkodását is igyekeznek ennek szolgálatába állítani. A szülők elbeszélgetnek gyermekükkel egy-egy film, könyv, képkiállítás művészi értékéről — eszmei-erkölcsi mondanivalójáról —, magukkal viszik képzőművészeti kiállításokra, moziba, színházba. Mások viszont nem érzékelik eléggé ennek fontosságát családi otthonuk díszítésében sok a giccses tárgy stb. Nem ritka eset, hogy a szülők divathajszolással, sznobizmussal nyújtanak rossz példát gyermeküknek. A példa ereje az esztétikai műveltség kialakításában is igen jelentős.

Komoly szerepet vállalhatnak a szülők gyermekük *technikai műveltségének* fejlesztésében. A közeljövőben már sok családban a számítógép hozzáférhető eszközzé válik, ami ezt a feladatot még időszerűbbé teszi.

Fontos a *testi kultúra* (sportműveltség) fejlesztése, és nem utolsó sorban az *értelmi képességek*, az önálló gondolkozás, az alkotásvágy kibontakoztatása, továbbá a takarékosagra való nevelés (zsebpénz bevezetése), a hasznos könyvek olvasására (és vásárlására) való szoktatás, valamint a környezetvédelemre, a természet szeretetére való nevelés, amit a család közös kirándulásai, portyázásai, nagyszerűen szolgálhatnak.

Felszínes hozzáállással és felemás megoldásokkal tehát a nevelés terén nem sokat lehet elérni. A külső hatások belsővé válása, tudati tartalommal válása csakis alapos, kitartó nevelőmunkával érhető el.

Tudatában vagyok annak, hogy a sok felsorolt követelménynek, tennivalónak egy családban sem tudnak maradéktalanul eleget tenni. Fő az,

hogy mindenütt a gyermek személyiségének minél harmonikusabb kialakítására, becsületes életmódjának egyengetésére törekedjenek.

Ebben a fejezetben főleg a családi nevelés fogyatékoságaira igyekeztem rámutatni. Kétségtelen, hogy a családi nevelésben majd minden környezetben sok jó vonást, pozitív törekvést, hatékony eljárást lehetne felfedezni. Érdemes volna mindezt behatóan tanulmányozni és közkinccsé tenni.

Társadalmi fejlődésünk érdeke azt sugallja, hogy a szülők gyermekük iránti kötelezettségeit törvényileg is szabatosabban kellene meghatározni.

Végül Füle Sándor nyomán a családi nevelés értékelésére javasolt szempontokat, kritériumokat sorolom fel:

„1. Vizsgáljuk meg, hogy a gyermek, mint a család teljes jogú tagja, megkapja-e az ezzel járó őszinteséget és bizalmat?

2. Össze tudjuk-e egyeztetni a szülői szeretetet, a követeléseket és a szülői felelősséget?

3. A családi élet jó légkörére kölcsönösen vigyáznak-e a szülők és a gyermekek?

4. El tudjuk-e kerülni a családi nevelés túlzásait: a kényeztetést és a túlzott szigorúságot?

5. Sikerült-e kialakítani a szülők között egységes nevelési eljárásokat?

6. A szülő és a gyermek kapcsolatában vajon a megértés, az öröm és a boldogság a legszorosabb összekötő kapocs?

7. Kellőképpen nevelünk-e önállóságra már a legkisebb kortól kezdve?”

2. A TELEVÍZIO A NEVELÉS SZOLGÁLATÁBAN

Mindössze négy évtized múlt el azóta, amióta a televízió terjedni kezdett a fejlett világban és a tájékoztatás fontos eszközévé vált. Az iskolatelevízió csak az ötvenes évek elejétől vált jelentős kiegészítő tényezőjévé a tanulóifjúság iskolai képzésének — nevelésének.

Azóta, különösen az utóbbi egy-két évtizedben, a televízió nálunk is életünk szerves részévé vált. Általa tartalmasabbá tesszük mindennapjainkat — gyakran járul hozzá kedélyállapotunk javításához, gondjaink elűzéséhez. Vidámabbakká tesz bennünket, hozzájárul munkaképességünk fokozásához. Általa válunk tájékozottabbakká, nyerünk bepillantást a világpolitika zajlásába, a tudomány világába, népek életébe és fejlődésébe. Közvéleményformáló ereje is óriási.

Ugyanakkor gyenge, unalmas műsoraival, felszínes tájékoztatásával, „mellébeszélésével” sok bosszúságot is okozhat számunkra. Egyeseknél fennáll a veszély — vagy már be is következett —, hogy a televízió rabjává válnak, hogy nem tudják az életüket nélküle elképzelni; üresnek tartalmatlannak tartják az olyan napot, amikor nincs alkalmuk az ekrán elé ülni.

A televízió okozója lehet bizonyos villongásoknak, ellentéteknek a családban, amikor az egyes családtagok más-más műsorszámokat akarnak nézni. Építő jellegű, érdekes vitákat is kiválthat az egyes műsorok eltérő értékelése. Hozzájárulhat ahhoz is, hogy esetleg elkényelmesedjünk, illetve „begubózzunk”, és minden más tevékenységgel szemben közömbösek legyünk.

Kétségtelen, hogy behatolt az élet minden zugába, és terjedésének végső határát még a futurologusok is csak találgatják.

Legfőbb funkciói: a tájékoztatás, szórakoztatás és az oktatás-nevelés. Voltaképpen a tájékoztatás, és sokszor a szórakoztatás is jórészt oktatónyelvű jellegű. Emberformáló, társadalomalakító hatását senki sem vonhatja kétségbe. Tükrözi a társadalmi élet feszültségeit, ellentmondásait, felszínre hozza a fejlődés tendenciáit, buktatóit. Jórészt általa ismerkedünk meg a közművelődésben, művészetekben és az anyagi termelésben elért eredményeinkkel, felemelkedésünk és megtorpanásaink tárgyi és személyi tényezőivel, tágítja világszemléletünket, fejleszti látásmódunkat, gondolkodásunkat, képzeletünket, ízlésünket. Felébreszti és táplálja bennünk a kritikai szellemet, de gyakran kételyeket, aggályokat is ébreszt. Hatását nem szabad sem túlbecsülni, sem lebecsülni.

Nagy előnye és egyben ereje, hogy az információkat érdekes illusztrációkkal tarkítva, élményszerűen nyújtja, és gyorsan tud alkalmazkodni az újabb helyzetekhez, követelményekhez. Akit egyszer „hatalmába kerít”, az nem vonhatja ki magát hatása alól. Ezért rendkívül fontos, hogy a televízióval szemben is őrizzük meg önállóságunkat, tartsuk ébren saját értékelő képességünket, hogy alkalmasak legyünk „rejtett információinak” a felfedésére és helyes értelmezésére is. Gyermkeinket is ilyen hozzáállásra kell nevelnünk.

A televízió nagy szerepet vállalhat magára a *családi nevelésben* a különböző nevelési szituációk, konfliktusok, helyes és helytelen eljárások, megoldási módok — módszerek, eszközök —, az egyes elméleti tételek gyakorlati, életizű bemutatásával, megfelelő szakemberek (pedagógusok, pszichológusok, szociológusok, orvosok stb.) megszólaltatásával, az erre vonatkozó kiadványok kritikai ismertetésével stb.

Igen tanulságosak lehetnek a családban végbemenő változásokról, régi és új értékek befogadásáról, a generációs ellentétekről, a család szociális funkciójáról, gazdálkodásáról, hagyománytiszteltéről, környezetével kialakított kapcsolatairól szóló adások, amelyeknek sok nevelési vonatkozása van. A családban kialakult szerepváltozatok bemutatása, az anya irányító-szervező szerepkörének megvilágítása, a családtagok egymás közti viszonyának érzékeltetése igen hasznos mondanivalókat, üzeneteket tartalmazhat minden családban, de különösen a jövő és fiatal házastársak számára.

A televízió és a gyermek

A világ fejlett és gyorsabban fejlődő országaiban óriási, helyenként aggasztó méreteket öltött a televízió térhódítása a gyermekek körében. Egyes országokban ezt vizsgálat tárgyává tették és a következő megállapításokra jutottak:

„ — Franciaországban a gyermekek átlagosan heti 13—15 órát töltenek a képernyő előtt; hétköznapokon 18—20 óra között a gyermekek 85%-a nézi a tv-műsort. Ezzel magyarázható, hogy egy francia pszichológus a televíziót »rémes ládának« nevezte el.

— Az NSZK-ban munkanapokon 18—20 óra között a 3—6 évesek 30%-a, a 7—9 évesek 40%-a a 10—13 évesek 55%-a nézi rendszeresen a televíziót.

— Az NSZK-ban átlagosan 2,5, Japánban napi 2 órát ülnek a gyermekek a tv előtt.”

Magyarországon — a Tömegkommunikációs Kutatóközpont 1979—81—82-es adatai szerint — egy átlagos gyermek a 18. születésnapjáig 15 hónapot tölt el tévénezéssel. Legtöbbet a 12 évesek, hetente 20 órát nézik a tévét. Ez a kamaszkorban némileg (14—15 órára) csökken.

A fejlettebb vidékeken valószínűleg nálunk is hasonló adatokhoz jutnánk. Emellett az utóbbi időben, ha lassú ütemben is, de terjedőben van a televízió felhasználása az iskolákban is. Ezért a kérdés fokozottabb figyelmet érdemel.

Az *iskolatelevízió* kifejezetten a tanulóknak, illetve az iskoláknak szánt adás, amelynek meghatározott oktatási-nevelési feladatai vannak. Nem helyettesítheti, de nagyszerűen, igen eredményesen kiegészítheti a tanítást — a korszerűsítés, az oktatástechnológia alkalmazásának hatékony eszközévé válhat. Az televízió lehetőségei az információközlésben a tananyag feldolgozásában, különösen a szemléltetésben és a tanulók aktivizálásában szinte kimeríthetetlenek. Színes adásaival lenyűgözi a tanulókat, és a leggyengébb, lepasszívabb diák érdeklődését is képes felcsigázni. Nagy előnye, hogy a valóság erejével hat, és képes a természet és a társadalom világának legrejtettebb zugaiba is behatolni. Hozzájárulhat:

— a tananyag, az információk jobb megértéséhez, a lényeges és lényegtelen különválasztásához, a homályos, illetve elhalványodó ismeretek rögzítéséhez, a tartósabb és szelektáltabb elsajátításhoz;

— a tanulók szellemi erőinek kibontakoztatásához, különösen megfigyelőképességük és gondolkozásuk fejlesztéséhez, érzelmi világuk gazdagításához;

— az érdeklődés felkeltésével kifejezésre jut motiváló hatása;

— felébresztheti bennük az „intellektuális türelmetlenséget”, a kutatási vágyat, továbbá

— az önképzést is szolgálja, arra is képesít, és a permanens képzés megalapozásához, beindításához megfelelő útmutatással és impulzusokkal szolgál.

Ezáltal valóban szerencsésen egészítheti ki a tanítást. Mindez azonban csak lehetőség, kihasználáskor sok múlik a pedagóguson, az iskolában uralkodó felfogásokon.

Mindenekelőtt sok múlik azon, miként tudja a pedagógus az iskolatelevízió adásait beilleszteni az oktatás folyamatába. Ezt jelentősen megkönnyíti majd a videomagnó elterjedése, ami lehetővé teszi az élő műsorok tárolását. A speciális terem, a zártláncú televízió bevezetése is ezt, és általában a televízió felhasználását, nagymértékben elősegítheti. Mindezt egy *multimediális rendszer* keretei között kellene megvalósítani, így a televíziós terem is voltaképpen az elektronikus tanterem részét képezné.

Az iskolatelevízió adásainak alkalmazására megfelelő belföldi és bővített külföldi módszertani-didaktikai irodalom áll a rendelkezésre. Minden szerző igen fontosnak tartja az *előkészítő fázist*: a pedagógus előkészületeit és a tanulók előkészítését meghatározott adások felhasználására. Nem mindegy, hogy az egyes adások új anyag feldolgozásánál, avagy (gyakrabban) bizonyos témakörök rendszerezésénél, illetve az el-sajátított anyag alkalmazásánál használják fel. Ez az adások jellegétől és célrendeltetésétől függ.

A pedagógusnak az adás előtt tudnia kell, mire kívánja a hangsúlyt helyezni, milyen oldalról — kognitív, affektív, pszichomotorikus avagy szociatív oldalról — kívánja a tanulók személyiségét fejleszteni. Ennek alapján következhet aztán a tanulók pszichológiai-módszertani előkészítése, a szükséges légkör kialakítása. A tanulóknak lehet egyéni és csoportfeladatokat adni egy-egy mozzanat megfigyelésére, leírására, illetve a vele kapcsolatos előzetes és utólagos adat- és információgyűjtésre, valamint -feldolgozásra.

Az adás közös vagy egyéni nézését (a második fázist) követi aztán a harmadik fázis: a *feldolgozás fázisa*. Legfőképpen ezen múlik az egyes adások oktató-nevelői hatékonysága. Itt van különösen szükség a pedagógus ügyességére, leleményességére, hogy a tanulók sokoldalú aktivizálásával, az adott tartalmi-formai lehetőségek kihasználásával a kitűzött célokat minél tökéletesebben valósítsák meg.

Hasznos az egyes sikeresebb adásokról feljegyzéseket készíteni és azokat visszajelzés formájában az iskolatelevízió szerkesztőségének időnként — az iskola javaslataival, sugallataival együtt — eljuttatni.

A felsorolt feladatokat, az oktatás és nevelés szolgálatába állítható lehetőségeket, természetesen nemcsak az iskolatelevízió felhasználásával lehet megvalósítani. Az iskolatelevíziót rendszerint szerencsésen egészíti ki a gyermekek különböző fejlettségi fokozatához idomuló *gyermek- és ifjúsági adások*. Ezek színes betekintést nyújtanak a „mese világába”, a természet titkaiba, a társadalom kisebb és nagyobb közösségeinek életébe, a technika és a tudomány világába. Felcsigázzák a gyermek érdeklődését, fantáziáját. Rendszerint sok nevelő mozzanatot tartalmaznak. Hasznos dolog az ilyen adásokat a gyermekkel közösen értékelni, meg-

vitatni családi körben és az iskolában egyaránt. Az ilyen adások egyéni követése bizonyos esetekben „házi feladatnak” is minősíthető.

A televízió más adásai is érezhetően hozzájárulnak a gyermekek (és a felnőttek) pozitív személyiségjegyeinek fejlesztéséhez, a rossz tulajdonságok, helytelen felfogások, álláspontok esetleges javításához, kiküszöböléséhez. Az alábbiakban ezek közül csak a fontosabbakat említem.

Ismeretes, hogy a televízióban elég nagy gondot fordítanak a szép és szabályos beszédre, ismertetik az irodalmi alkotásokat, és ezáltal hozzájárulnak a hallgatók *anyanyelvi műveltségének*, külön pedig nyelvi kultúrájának fejlesztéséhez. Ezt a lehetőséget a tanulóknál jobban lehetne tudatosítani, és különösen a nyelvművelő adásokra felhívni a figyelmüket.

Hatékony szerepe lehet a televíziónak az *idegen nyelvek* elsajátításában, gyakorlásában. Mivel ezt „játékosan”, az élethelyzetekbe illesztve valósítja meg, így a tanulók számára vonzóbbá válhat a nyelvtanulás.

Dokumentumok, történelmi személyiségek és hősök életének, népeink harcának, a munkásmozgalom jelentős eseményeinek, a különböző eszmei áramlatoknak a bemutatásával hozzájárul *társadalmi tudatunk, világnézetünk formálásához*, amit sokszor eredményesen lehet beleilleszteni a történelemtanításba, a marxizmus és az öngazgatási szocializmus oktatásába — a világnézeti nevelésbe nemcsak az iskolában, de a családban is.

A sportrendezvények közvetítésével, élsportolók életmódjának bemutatásával, a helyes táplálkozás és a különböző káros szenvedélyek (dohányzás, túlzott alkoholfogyasztás, kábítószer-élvezés stb.) illusztrálásával, rendszeres tornagyakorlatok beiktatásával a televízió a nézőket az egészséges életmódra, a testápolásra, képességeik fejlesztésére, a sport megszerettetésére neveli.

Az *erkölcsi nevelés* terén kimeríthetetlenek a televízió lehetőségei, és a vele szembeni elvárások is nagyok. Társadalmi életünk sajtószerű mozanatainak bemutatásával (keresztmetszetével), konfliktushelyzetek feltárásával, a szocialista öngazgatási viszonyok fejlesztését gátló tényezők boncolgatásával, a társadalmi értékekhez és a társadalmi vagyonhoz való helyes vagy helytelen viszonyulás bemutatásával, a szocializmus alapelveinek érvényesítésével és az alapvető emberi jogok (társadalmi egyenlőség, munka szerinti díjazás, a munkára való jog stb.) gyakorlásának illusztrálásával alakítja a fiatalok és felnőttek erkölcsi nézeteit — erkölcsi tudatát. Külön kiemelem a nemek közti helyes, humanizált viszonyok kialakításában, a szexuális nevelésben kínálkozó lehetőségeit.

Fontos szerepe lehet *a jugoszláv szocialista hazafiság és a nemzetköziség* kialakításában, a testvériség—egység szellemének fejlesztésében. Rengeteg alkalom kínálkozik ennek a gyakorlati szemléltetésére, ami minden szóbeszédnél meggyőzőbben hat a felnövekvő nemzedékre.

Társadalmunk szociális, osztályjellegű problémáinak, a gazdasági fejlődés akadályainak, útvesztőinek feltárásával, az ifjúságot foglalkoztató időszerű és égető kérdések megvitatásával sok tekintetben pótolhatja (és

részben pótolja is) azt, amire az iskola nem vállalkozik, vagy nincs rá lehetősége.

A divat, az ízléses öltözködés, a hajviselet, a lakásberendezés bemutatásával hozzájárul a jó ízlés, az öltözködési és lakáskultúra kialakításához az ifjúságnál. Zenei, képzőművészeti, irodalmi műsoraival, színházi közvetítéseivel pedig *esztétikai élményeiket és műveltségüket* gazdagítja.

Óriási lehetőségei vannak *a technika vívmányainak, a technika világának* ismertetésében, a technikai műveltség terjesztésében. Útmutatást nyújthat a gyermekeknek, illetve fiataloknak és serkentheti őket a technikai jellegű tevékenységekre, alkotásokra. A televíziónak ez a *munkára, alkotásra* serkentő, tehetségfeltáró és kibontakoztató szerepköre, természetesen, nemcsak a technika területére vonatkozik. Ez a kutatók, tudósok, feltalálók, művészek, egyszóval az *alkotók* életének és alkotásainak bemutatásával is igen meggyőzően, többször elragadóan juthat kifejezésre, de a különböző versenyekről adott közvetítések is ezt szolgálják.

Jelentős szerepe lehet továbbá *a munkára nevelésben*, a munkakultúra kialakításában, a tanulók pályairányításában és *pályaválasztásában*; lényegében a nevelés minden területén. Fontos, hogy ez ne spontán, hanem tudatos hatásgyakorlássá váljon.

Ezenkívül minden televíziónéző érzi, mennyiben járul hozzá a televízió ismereteinek gyarapításához, *általános műveltségének* szélesedéséhez, és mennyire készíti őt — könyvek, tanulási, kutatási módszerek bemutatásával — az *önképzésre*, továbbképzésre, mennyi ötletet és impulzust nyújt számára az újításokra, kutatásra, tudományos és szakmai töprengésre.

A televízió nemcsak jó, építő jellegű hatást gyakorol a gyermekekre, fiatalokra és felnőttekre, hanem sokszor rossz, káros nevelői hatást is. Egyes filmjeivel, filmsorozataival sok olyan felfogásmódot, életstílust közvetít, ami nem felel meg a mi nevelési céljainknak. Sőt azokkal többször teljesen ellentétes hatású. Ezek lehetnek nem eléggé tudatos, spontán hatások, de előfordul, hogy a kommerciális mozzanatok teljesen háttérbe szorítják a nevelési szempontokat.

Van valami elfogadható az olyan nézetekben is, miszerint helytelen mindig csak az élet jó és szép oldalát a néző elé vinni. Szükség van az élet árnyoldalainak, az ember züllésének, kíméletlenségének, kétszínűségének, eszmei tévelygéseinek stb. a bemutatására is. Csak az a kérdés, hogyan?

Az Egyesült Államokban kiszámították, hogy egy fiatal 18 éves koráig a televízióban és a moziban átlagban 19 ezer halálesetet lát. Nem minden szakértő tartja ezt következményeit illetően tragikus vagy aggasztó jelenségnek. Egyesek szerint ez sokakban feloldja a feszültségeket és ellenkező, tehát jó hatást vált ki. Egyesek szerint a brutalitásnak csak akkor lesz negatív hatása, ha a gyermek bensőjében, egyes már kialakult személyiségjegyeknél (feltehetően a gyermek veleszületett adottságaira is gondolnak) jó táptalajra, „melegágyra” talál. Vajon gyermeke-

ink és fiataljaink hány brutális gyilkosságot, emberi megalázást látnak a képernyőn és a moziban?

Nálunk (is) többet kellene foglalkozni az ilyen negatív hatások csökkentésével és ellensúlyozásával, semlegesítésével, jó hatássá való átalakításával, amit elmélyült beszélgetéseken (osztályfőnöki órákon, az ifjúsági szervezetekben, vitaklubokban stb.) a körülmények és a társadalmi háttér, az indítékok nyílt feltárásával lehetne elérni. Ilyen kritikai beszélgetésekre a televízió is gyakrabban vállalkozhatna.

Végül rámutatok a televízió még egy fontos feladatára, amely *a közoktatási rendszerrel, az oktatás keretében végbemenő változásokkal kapcsolatos*. Megfelelő tájékoztatás nyújtásáról van itt szó, amely nemcsak az érettebb tanulók, a főiskolai és egyetemi hallgatók, hanem a pedagógusok, szülők, lényegében az egész társadalom érdeklődésére számíthat. Ez természetesen nem merülhet ki a deklarációk és a hivatalos álláspontok ismertetésében, az egyes (többször eléggé homályos) fejlesztési célok felvázolásában. Többoldalú megvilágításra és kritikai szemléletre van itt is szükség.

A kérdés társadalmi súlyát tekintve sokkal nagyobb figyelmet, több tartalmasabb adást érdemelt volna a múltban is. A tv-állomásaink hibáját elsősorban abban látom, amit elmulasztottak, amit nem tettek meg, vagy nem mertek megtenni ezen a téren. Ők is, a sajtóval együtt, részben hibásak azért, hogy a tájékoztatás a folyamatban levő reformmozgalmunkról eléggé gyér volt.

Az ilyen és más mulasztások kiküszöbölését és a műsorpolitika tökéletesítését érezhetően elősegíthetné a televízió azáltal, hogy sűrűbben vállalkozna *közvélemény-kutatásra* (avagy ezzel valamilyen szervezetet megbízna). Ennek jelentőségével valószínűleg a televízió irányító szervei is tisztában vannak, bár még nem tettek meg minden tőlük telhetőt sem ebben az irányban, sem a műsorpolitika bátrabb, ötletesebb változtatása érdekében. Rengeteg lehetőséget, jogos elvárást soroltam fel, amelyek részben még megvalósításra, legalábbis tökéletesebb megvalósításra várnak. Vitathatatlan, hogy a jugoszláv tv-állomások az utóbbi időben valamivel többet tesznek nevelői szerepkörük ellátásáért. Ugrásszerű változásokra pedig ezen a téren nem is lehet számítani. Mi a valamivel gyorsabb és tudatosabb változtatást — változást szorgalmazunk, mert azt reálisnak és szükségszerűnek tartjuk. Ehhez több jó szakértő, tudós bevonására és a televízió nagyobb fokú pedagógizálására volna szükség.

Nem elég azonban csak a televízió műsorait tökéletesíteni, *a nézők fejlesztésére*, elsősorban *a gyermekek jó nézővé* nevelésére is szükség van. Ez pedig nemcsak a televízió feladata, hanem az iskoláé és a családé is, de az egyes kiadványok is ezt a célt szolgálhatják. A szülők azzal járulhatnak legjobban hozzá e cél eléréséhez, ha arra törekednek, hogy gyermekeik elsősorban a nekik (fejlettségi fokuknak) megfelelő adásokat nézzék, tehát a műsornézésben szelektivitást alkalmaznak.

A televízió sokat tehet ebben az irányban, ha a kommunikáció és közvetlen kapcsolat egész rendszerét építi ki fiatal nézőivel, akik kérdéseik-

kel, problémáikkal, javaslatokkal mind gyakrabban és bátrabban fordulhatnának a televízió megfelelő szerkesztőségéhez. Így a visszajelzések útján a televízió értékes információkhoz juthatna.

Rezime

Образование и воспитание ван institucionalnog sistema obrazovanja

Autor u ovom svom radu obuhvata dva važna faktora vaninstitucionalnog vaspitanja: porodicu i televiziju.

Nakon ukazivanja na značajne promene u porodici kao i na značaj porodičnog vaspitanja, raspravlja o nekim tipičnim i učestalim greškama na tom polju, zadržavajući se posebno na problemu maženja dece. Zatim navodi i osvetljava osnovna područja i smernice porodičnog vaspitanja, počev od njene uloge u socijalizaciji dece, u navikavanju na racionalno korišćenje vremena, preko radnog vaspitanja, nastoji da otkriva plodne mogućnosti za estetsko i tehničko vaspitanje u porodičnom domu. Pri tome ističe i osnovne pretpostavke efikasnog porodičnog vaspitanja, podvlačujući važnost formiranja pravilnih odnosa među roditeljima i njihove dece, odnosno svim članovima porodice, baziranog na principu međusobnog poštovanja i iskrenosti.

U drugom poglavlju raspravlja o vaspitnoj funkciji televizije. Polazi od rastuće uloge televizije u životu savremenog čoveka i utvrđuje osnovne funkcije televizije u društvu. Zatim prelazi na mesto i ulogu televizije u dečijem životu i razvoju i opširnije se bavi sadržajnim i drugim problemima školske televizije, posebno mogućnostima uklapanja tih emisija u obrazovno-vaspitni proces u školama.

U vezi sa drugim emisijama, namenjenim deci i mladima i uopšte emisijama, koje imaju određeni obrazovni i vaspitni karakter, navodi niz plodnih mogućnosti za razvijanje: govorne kulture kod dece, za razvijanje njihovog interesovanja i sposobnosti, patriotizma, internacionalizma.

Zatim piše o ulozi televizije u učenju stranih jezika, u formiranju njihovog moralnog lika, pogleda na svet, estetske, tehničke i fizičke (sportske) kulture, u obogaćivanje njihovog opšteg obrazovanja, u profesionalnoj orijentaciji mladih, kao i u radnom vaspitanju. Istovremeno upozorava na moguće negativne uticaje televizije na mlade (i odrasle) i na neke mogućnosti (i potrebe) da se tim uticajima suprotstavimo, da ih pravilno kanališemo.

Resümee

Unterricht und Erziehung ausser der institutionellen Systems des Unterrichts

Der Verfasser befasst sich mit zwei wichtigen Faktoren der ausserinstitutioneller Erziehung: mit der Familie und mit der Television. Nach dem Hinweis auf die wichtigen Veränderungen in der Familie und auf die Wichtigkeit der familiären Erziehung, wird über einige typischen und häufigen Fehlern berich-

ret, insbesondere auf das Verwöhnen der Kinder. Es werden einige grundlegende Bereiche und Richtungen der familiären Erziehung unterstrichen; angefangen mit der Rolle in der Sozialisierung des Kindes, in seiner Gewöhnung zur Zeitrationalisation und es bemüht sich zur Arbeitserziehung und zum Treffen der Möglichkeiten zur technischen und estätischen Erziehung im Elternhaus. Damit ist auf die grundlegenden Bedingungen der entsprechenden familiären Erziehung hingewiesen, mit besonderer Wichtigkeit der Formierung entsprechender Verhältnisse zwischen den Eltern und ihrer Kinder, bzw. zwischen allen Mitgliedern der Familie, begründet durch Ehrung und Offenheit gegeneinander.

Im zweiten Teil, wird die Erziehungsrolle der Television untersucht, abgehend von Wachstum der Rolle der Television, im Leben des beutigen Menschen und stellt die grundlegenden Funktionen der Television in der Gesellschaft vor. Weiter wird über die Rolle und dem Platz de Fernsehers im Leben und Entwicklung des Kindes gesprochen und beschäftigt sich mit dem Inhalts- und anderen Problemen des Schulfernsehens, besonders mit den Möglichkeiten der Einschaltung dieser Emissionen in das Unterrichts- und Erziehungsprozess.

In Verbindung mit diesen Emissionen, die den Kindern und der Jugend gerichtet sind und die einen bestimmten Erziehungscharakter haben sollen, einige Vorschläge für weitere Entwicklung: zur Entwicklung der Sprachkultur der Kinder und ihrer Interesse und Begabung zum Patriotismus und Internaciona-lismus.

Nach dem wird über die Rolle der Television im Fremdsprachunterricht gesprochen, in der Formierung ihres moralisches Seins esthetischer und technischer Kultur, Bereicherung im allgemeinen Unterricht in der professionellen Orientation und Arbeitserziehung. Gleichzeitig wird auf die mögliche negativen Einflüsse auf die Jugend (und die Erwachsenen) gesprochen und auf die Möglichkeiten hingewiesen, dass man Diesen entgegentritt und beeinflusst.